

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх
тухай хуульд нэмэлт оруулах
тухай төслийн талаар

Монгол Улсын Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль 2002 онд батлагдсан бөгөөд тус хуулийн 12 дугаар бүлэгт “Гэр бүлийн холбогдолтой хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа”, 13 дугаар бүлэгт “Хэрэг хянан шийдвэрлэх онцгой ажиллагаа”, 14 дүгээр бүлэгт “Гомдлоор авч хэлэлцэх хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа”-г тус тус зохицуулснаас өөрөөр хэргийн онцлогийг харгалзан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ялгамжтай зохицуулалт бий болгосон зохицуулалт байхгүй байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр нөлөөний судалгаагаар тухайлбал, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гаргасан 2022 оны мэдээнд дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн хэмжээнд хэргийг хэлэлцэхээр нийт 39,691 шүүх хуралдаан зарласнаас 21,619 буюу 54,4 хувь нь хойшлогдсон байна. Хүний нөөц болон техникийн нөхцөл байдлаас хамаарч нарийвчилсан судалгаа гаргахад хүндрэлтэй боловч анхан шатны шүүх дунджаар нэг хэргийг 30-120 хоног, зарим төрлийн хэргүүд түүнээс дээш 1-3 жилийн хугацаанд тус тус хянан шийдвэрлэгдэж байгаа бол хяналтын шатны шүүхэд 2022 оны байдлаар нийт 1782 хэрэг хянагдаж байна. 2020 оноос хойш хэрэг 1335, 2015-2019 онд 441, 2011-2014 онд 6 хэрэг хянагдаж байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны удаашралтай байдал нь нэг талаас хэргийн оролцогчийн хаяг тодорхой бус, шүүхэд хянан шийдвэрлэгдэж байгаа хэрэг буюу нэг шүүгч, шүүгчийн туслахад ногдож байгаа хэргийн тоо хэт их, шүүх хуралдааны танхим, иргэдэд үйлчлэх нөхцөл бололцоо, орчин шаардлага хангахгүй зэрэг төрөөс шалтгаалах хүчин зүйлс нөлөөлж байгаа ч нөгөө талаас бага үнийн дүнтэй хэргийг хянан шийдвэрлэхэд тохирсон хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, хэргийн удирдлагын эрх зүйн орчин бий болоогүйгээс үүдэлтэй байна.

Түүнчлэн Нээлттэй нийгэм форумын 2022 онд гаргасан “Бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэж байгаа шүүхийн практикт хийсэн дүн шинжилгээ” сэдэвт судалгааны бүтээл <https://forum.mn/post/122184/>-д бага үнийн дүнг 13,000,000 төгрөгөөр тооцсон байх бөгөөд 2019 онд 43,397 иргэний хэрэг шүүхээр шийдвэрлэгдсэнээс 20,624 буюу бараг 48 хувь нь иргэний эрх зүйн маргаан байсан бол үүнээс бага үнийн дүнтэй хэрэг 5,710 байсан нь улсын хэмжээний дүнд 13 хувийг эзэлж байна. Түүнчлэн бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг 2018 онд 5,411 шийдвэрлэгдсэн бол 2019 онд 5,710 болж 299-өөр буюу 5.3 хувиар өсжээ.

Нийслэлийн 6 дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн 2022 онд хянан шийдвэрлэгдсэн нийт 34,083 хэрэг маргааны 8200 хэрэг буюу 24.06 хувь нь 11,000,000 төгрөгөөс бага үнийн дүнтэй хэргүүд байх ба эдгээр хэргээс түүвэрлэн шийдвэрлэсэн хугацааг судлан үзэхэд хэргийг дунджаар 109.4 хоногт хянан шийдвэрлэсэн байна. Нийт шийдвэрлэсэн 11,000,000 төгрөгөөс бага үнийн дүнтэй хэргийн 3.66 хувь нь давж заалдах журмаар гомдол гаргасан бол 1.22 хувь нь хяналтын шатны шүүхэд ханджээ.

Нийслэлийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхүүдээс ажлын ачаалал харьцангуй бага байдаг орон нутгийн тухайлбал, түүвэрлэн авсан Баян-Өлгий, Өмнөговь, Хэнтий, Говь-Алтай аймгийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн 2022 онд шийдвэрлэсэн хэргийн мэдээнээс үзэхэд дунджаар нийт шийдвэрлэсэн хэргийн 12-15 орчим хувь нь 11,000,000 төгрөг хүртэлх үнийн дүнтэй хэргүүд байх бөгөөд эдгээр хэргийн хянан шийдвэрлэсэн дундаж хугацаа 37-75 хоног байна.

Хэргийн онцлог, эрх зүйн харилцааны төдийлөн төвөгтэй бус байдал нь хэргийн оролцогчид тухайн маргааныг аль болох богино хугацаанд, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны энгийн, ойлгомжтой журмаар шийдвэрлүүлэх хүлээлтийг үүсгэдэг. Энэ ч утгаар шүүх хуралдаан олон удаа хойшлох, нотлох баримт бүрдүүлэх ердийн ажиллагааны хүндрүүлсэн хэлбэрүүд нь хэргийн оролцогчийн бухимдлыг төрүүлж, шүүхэд итгэх итгэлийг бууруулах сөрөг үр дагавартай байна.

Монгол Улсын шүүх эрх мэдлийн өнөөгийн байдалд дүн шинжилгээ хийх зорилгоор Нээлттэй нийгмийн форумаас хийсэн Шүүхийн индекс 2021 (<http://judindex.forum.mn/>) судалгааны ажилд 6 үндсэн, 42 дэд хэмжигдэхүүнийг ашиглажээ. Үүнээс “Шүүх хэрэг, маргааныг боломжийн хугацаанд шийдвэрлэдэг эсэх” гэсэн асуулгыг олон нийт 24.27 хувиар үнэлсэн нь тус судалгааны ажлын бүх шалгуур үзүүлэлтээс хамгийн бага оноо авсан шалгуур үзүүлэлт болсон байна. Энэ нь шүүхээр үйлчлүүлэгчдийн үнэмлэхүй олонх нь шүүхийн процесс ажиллагааны удаашралтай байдалд илтэд сэтгэл хангалуун бус байгааг илэрхийлж байна.

Иймд харьцангуй тодорхой эрх зүйн маргаанаас үүдэлтэй, бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэлийн шаардлага бүхий иргэний хэргийн онцлогт тохирсон нотлох баримт бүрдүүлэх, үнэлэх ажиллагааг хялбаршуулж, энгийн болгосон хянан шийдвэрлэх хугацааг богиносгох замаар шүүхийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тусгайлсан төрлийг бий болгох нь зүйтэй байна.

Бусад улсын жишгийг авч үзвэл бага үнийн дүнтэй маргааныг хурдан шуурхай шийдвэрлэх тусгай хэрэг хянан шийдвэрлэх процессыг бий болгосон байх явдал нийтлэг бөгөөд ихэвчлэн мөнгөн төлбөрийн үүргийг шаардаж байгаа нэхэмжлэлд тодорхой үнийн дүнгийн дээд хязгаар тавигддаг.

№	Улс, орнууд	Бага үнийн дүнтэй хэргийн шалгуур
1	Европын холбоо	5,000 евро хүртэл ¹
2	Англи	10,000 фунтээс хэтрэхгүй байх ²
3	Япон	1,400,000 иен хүртэл ³

¹ Сүүлд нэвтэрсэн:2023.09.15. https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/solving-disputes/european-small-claims-procedure/index_en.htm

² Сүүлд нэвтэрсэн:2023.09.15. <https://www.citizensadvice.org.uk/law-and-courts/legal-system/small-claims/making-a-small-claim/>

³ Сүүлд нэвтэрсэн:2023.09.15. https://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/qa_on_Summary_Court_Procedure/index.html

4	Солонгос	30,000,000 воноос хэтрэхгүй байх ⁴
5	ХБНГУ	600 еврогоос доош

Тухайлбал, Солонгосыг авч үзвэл бага үнийн дүнтэй хэргийн хүрээг 30,000,000 воноос хэтрэхгүй байхаар тодорхойлсон бөгөөд үүнийг төгрөг рүү шилжүүлбэл 75 сая орчим төгрөг болон Япон Улсын хувьд 1 400 000 иен буюу 13 орчим сая төгрөг байна.

Бага үнийн дүнтэй хэргийн тодорхойлолт

Хуулийн төсөлд бага үнийн дүнтэй хэргийн хүрээг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 20 дахин нэмэгдүүлснээс бага мөнгөн төлбөрийн үүргийг хангуулахаар гаргасан нэхэмжлэл байхаар зохицууллаа.

Бусад улсын зохицуулалтыг авч үзвэл тогтмол үнийн дүн заах нь нийтлэг боловч манай улсын хувьд инфляцын хэлбэлзэл өндөр тул хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг жишиг болгох нь нийгмийн хэрэгцээнд нийцсэн уян хатан байдлыг бий болгох давуу талтай юм.

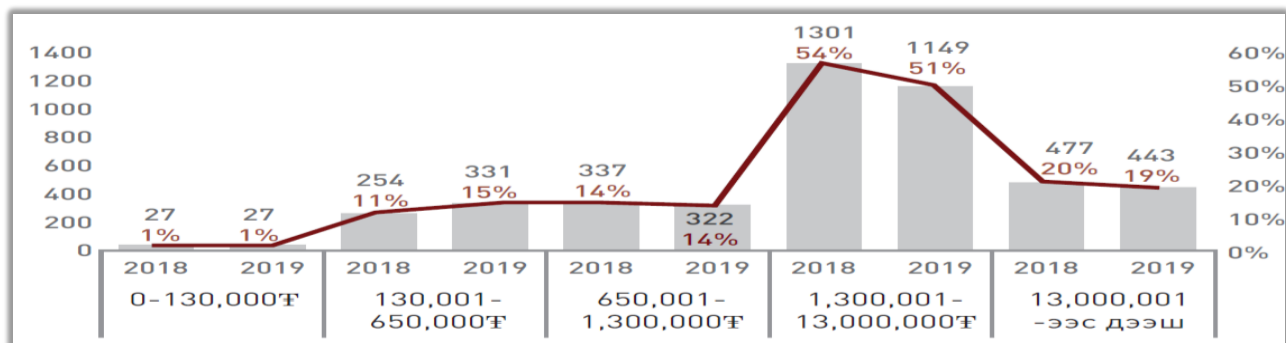
Бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэхэмжлэлийн үнийн дүнгийн дээд хязгаар нь нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 20 дахин нэмэгдүүлснээс хэтрэхгүй байхаар төсөлд тусгав. Ингэснээр одоогийн нэг сарын хөдөлмөрийн хөлс (550 000 төгрөг)-ний доод хэмжээгээр тооцвол, нэхэмжлэлийн үнийн дүнгийн дээд хязгаар нь 11 сая төгрөг болно.

Бага үнийн дүнтэй хэргийн бусад хэргээс ялгарах онцлог нь дийлэнх тохиолдолд хэргийн үйл баримт тодорхой, маргаан багатай байдаг шинжийг агуулдаг. Энэхүү шинж чанар дээр тулгуурлан бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилт нь иргэний хэргийг хурдан шуурхай, хялбар, үр дүнтэй зардал багатай байдлаар шийдвэрлэх боломжтой байна. Иймээс манай улсад гарч буй иргэний хэргийн дундаас үйл баримт тодорхой, маргаан багатай байдаг шинжийг агуулсан хэргийг бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны объект болгох боломжтой байна.

Шүүхийн практикт мөнгөн төлбөрийн үүргийг хангуулах нэхэмжлэл ихэнх хувийг эзлэх бөгөөд тэр дундаа зээлийн гэрээ, худалдах худалдан авах гэрээ, эд хөрөнгө хөлслөх, түрээсийн гэрээний маргаан түлхүү байр суурийг эзэлдэг. Үүнээс гадна ус, цахилгаан, дулаан, утсан харилцаа, үүрэн холбоо, интернэт зэрэг тогтмол төлбөрийн харилцаа үүсгэсэн хэрэглэгчийн гэрээний дагуу мөнгөн хөрөнгө гаргуулах, сууц өмчлөгчдийн холбооны гишүүний үүргийн дагуу мөнгөн хөрөнгө гаргуулах, хөдөлмөрийн харилцааны үндсэн дээр ажилгүй байсан хугацааны дундаж цалин хөлстэй тэнцэх олговор гаргуулах, бусдын эд хөрөнгөд гэм хор учруулснаас мөнгөн хөрөнгө гаргуулах нэхэмжлэлийн шаардлагыг шүүх тусгайлсан журмаар хянан хэлэлцэхээр тусгасан байна.

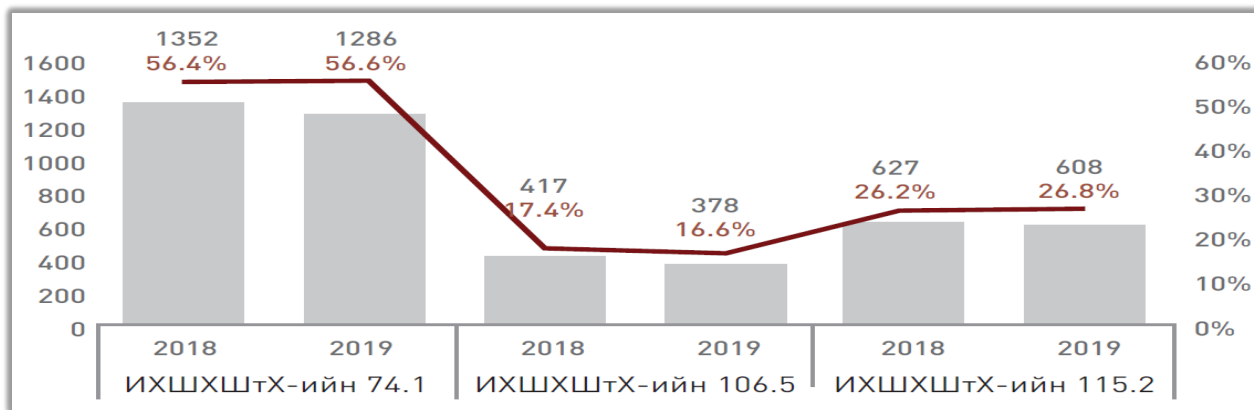
⁴ Сүүлд нэвтэрсэн: 2023.09.15.https://jifi.scourt.go.kr/foreigner/en/html/proceedings/civil/small_claims_cases.html

Тухайлбал, 2018 он болон 2019 оны иргэд хоорондын зээлийн маргааны үнийн дүнг дараах судалгааны графикаас⁵ харж болно.

Энэхүү судалгаанаас авч үзвэл иргэд хоорондын зээлийн гэрээний маргааны 80 орчим хувь нь 13 сая төгрөг хүртэлх үнийн дүнтэй байна.

Цаашлаад тус судалгаанаас уг төрлийн маргааныг шүүхээс хянан шийдвэрлэсэн байдлыг дараах судалгааны графикаас⁶ харж болно.

Эндээс авч үзвэл нийт хэргийн 70 гаруй хувь нь маргаан багатай буюу Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 74 дүгээр зүйлд заасан хялбаршуулсан журмаар болон мөн хуулийн 106 дугаар зүйлийн 106.5 дахь хэсэгт заасан шүүх хуралдааны явцад талууд тохиролцоонд хүрэх байдлаар маргаанаа шийдвэрлэсэн байна.

Иймээс бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэхэмжлэлийн үнийн дүнгийн дээд хязгаар нь нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 20 дахин нэмэгдүүлснээс хэтрэхгүй байхаар төсөлд тусгасан.

⁵ Б.Хонгорзул нар “Бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэж буй шүүхийн практик” 2022 он, Нээлттэй нийгэм форум, Шүүхийн шийдвэрийн судалгаа, Цуврал 7, 27 дахь тал

⁶ Б.Хонгорзул нар “Бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэж буй шүүхийн практик” 2022 он, Нээлттэй нийгэм форум, Шүүхийн шийдвэрийн судалгаа, Цуврал 7, 28 дэх тал

Нөгөө талаас нэхэмжлэлийн үнийн дүн нь 11 сая төгрөг хүртэлх хэрэг дунд нарийн ээдрээ төвөгтэй, маргаан ихтэй буюу бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явагдахад зохимжгүй хэрэг, эсхүл нийгэмд тодорхой үр дагаврыг үүсгэж болох хэрэг байж болно. Энэ тохиолдолд шүүх тухайн хэргийг бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмаар хянан шийдвэрлэх нь тохиромжгүй гэж үзвэл ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа руу шилжүүлж болох эрхийг шүүхэд өөрт нь олгохоор төсөлд тусгасан.

Бага үнийн дүнтэй хэргийг шийдвэрлэх тусгайлсан журамд хэрэг шийдвэрлэх үйл ажиллагааг үр дүнтэй, хялбар, хурдан шуурхай байлгах зорилгыг хангах хүрээнд дараах үйл ажиллагааг авахыг хязгаарлахаар тогтоож өгсөн байна. Үүнд:

- Эрх зүйн нэг маргаанаас үүдэлтэй шаардлагыг хэд хэдэн нэхэмжлэлээр хэсэгчлэн гаргахыг хориглох,
- Сөрөг нэхэмжлэл гаргахгүй байх,
- Нэхэмжлэлийн шаардлагыг нэмэгдүүлэхгүй байх,
- Хариуцагчийг нэмж татахгүй байх, гуравдагч этгээд оролцуулах, нэхэмжлэгч, хариуцагчийг солихгүй байх,
- Эрх залгамжлах ажиллагаа хийхгүй байх болно.

Түүнчлэн энэхүү тусгайлсан журам нь гэр бүлийн харилцаанаас үүсэх бүх төрлийн маргаанд үйлчлэхгүй байхаар тусгасан. Тухайлбал, гэрлэл цуцлах, хүүхдийн тэтгэмж тогтоох, хүүхдэд асран хамгаалагч тогтоох, эд хөрөнгө хуваах зэрэг болно.

Бага үнийн дүнтэй хэргийг хялбар байдлаар шийдвэрлэх

Хуулийн төсөлд хэргийг тусгайлсан журмаар хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хэргийг нэг шүүх хуралдаанаар, цаасан болон цахим нотлох баримтад тулгуурлан шийдвэрлэх зарчим үйлчлэхээр тусгасан. Энэ зарчим нь тухайн бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийг нэг удаагийн шүүх хуралдаанаар шийдвэрлэх, шүүх хуралдааныг хойшлуулахгүй байх, шүүх хуралдаанаас өмнө хариу тайлбар, татгалзал, шаардлага, нотлох баримтыг шүүхэд бүрэн хүргүүлэх юм. Энэ хүрээнд нотлох баримт хүргүүлэх, шаардлага гаргах, татгалзал, хариу тайлбар зэргээ шүүх хуралдаанаас өмнө гаргасан байх үүрэгтэй бөгөөд шүүх хурал хуралдахад бүх зүйл хангагдсан байхыг шаардана.

Бага үнийн дүнтэй хэргийг Ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд шилжих нөхцөлийг хуулийн төслийн 75⁶.1-д тусгасан бөгөөд уг нөхцөл бага үнийн дүнтэй буюу тусгай журмаар шүүх хянан шийдвэрлэх шаардлагад нийцээгүй бол ердийн журамд шилжих зохицуулалттай. Тодруулбал, иргэний эрх зүйн гэрээний дагуу мөнгөн хөрөнгө гаргуулах, барьцааны мөнгөн хөрөнгө гаргуулах, хэрэглэгчийн гэрээний мөнгөн хөрөнгө гаргуулах, сууц өмчлөгчдийн холбооны мөнгөн хөрөнгө гаргуулах, хөдөлмөрийн харилцаанаас үндсэн дээр ажилгүй байсан хугацааны цалин хөлс гаргуулах, бусдын эд хөрөнгөд гэм хор учруулсны улмаас мөнгөн хөрөнгө гаргуулах нэхэмжлэл шаардлагын үнийн дүн нь хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 20 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээнээс дээш бол, түүнчлэн харицагч нь шүүх хуралд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр оролцоогүй бөгөөд бичгэн нотлох баримтад тулгуурлан хэргийг шийдвэрлэх боломжгүй

гэж шүүх үзсэн бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийг шүүх тусгай журмаар хянан шийдвэрлэхгүй. Үүнээс гадна хэдийгээр бага үнийн дүнтэй хэргийн хэлбэрийн шаардлагад нийцэж байгаа боловч тухайн иргэний хэрэг нь ээдрээ төвөгтэй, нотлох баримтыг цуглуулах цаг хугацаа орохоор байгаа, олон хариуцагч орохоор байгаа зэрэг нөхцөлөөс шалтгаалан шүүх тухайн хэргийг хянан шийдвэрлэх тохиромжгүй гэж үзсэн тохиолдолд шүүгчийн захирамжаар ердийн журамд шилжүүлнэ.

Харин тусгай журмаар бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хэргийг ердийн журамд шилжүүлэхэд шүүгчийн захирамж гарах бөгөөд бусад тохиолдолд шүүх тогтоол гаргахаар тусгасан.

Хэргийн оролцогчид шүүхийн мэдэгдэх хуудсыг утас, цахим шуудан зэрэг иргэдийн өдөр тутамдаа байнга хэрэглэдэг арга хэрэгслээр хүргүүлэх боломжийг тодорхой болгож тусгалаа.

Тодруулбал, бага үнийн дүнтэй хэрэгт тусгай ажиллагааны журмаар шийдвэрлэх нэг гол онцлог зохицуулалт нь шүүхийн мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлэх, нэхэмжлэл гардуулах ажиллагаа бөгөөд хуулийн төсөлд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан ердийн журмаар буюу мэдэгдэх хуудсыг баталгаат шуудан, эсхүл шүүхийн ажилтнаар биечлэн хүргүүлсэн боловч хариуцагч тухайн хаягт оршин суудаггүй бол албан ёсны хаягийг улсын бүртгэлийн газраас тодруулж, уг хаягаар хүргүүлэх арга хэмжээг авахаар тусгасан.

Мөн хариуцагч нь уг хаягт оршин суудаггүй бол төрийн мэдээллийн нэгдсэн систем (e-mongolia.mn) дэх иргэн, хуулийн этгээдийн бүртгэлийн дугаар бүхий цахим шуудангийн хаягаар болон хувийн, албаны цахим шуудангийн хаягаар давхар мэдэгдэх хуудас хүргүүлэх бөгөөд хүргүүлснээс хойш 14 хоногийн хугацаа өнгөрвөл хүлээн авсанд тооцохоор хуулийн төсөлд заасан.

Шүүх нотлох баримтыг хүлээн авмагц шинжлэн судалсан бол шүүх хуралдаанд нотлох баримтыг нэгбүрчлэн шинжлэн судлахдаа Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 108.1-д заасан ажиллагааг хязгаартай явуулж болохоор заасан. Тодруулбал, бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийн нотлох баримтыг зохигч нар шүүх хуралдаанаас өмнө бүрэн гаргаж өгөх үүрэгтэй бөгөөд шүүх мөн шүүх хурлаар өмнө шинжлэн судалсан байхаар төсөлд тусгасан тул нотлох баримтыг шүүх хуралдаан дээр шинжлэх судал, үзлэг хийх, судлах дарааллыг тогтоох зэрэг ажлуудыг хязгаартай хийж болохоор боломжтой юм.

Түүнчлэн бичиг баримтад үндэслэн явуулах зарчмын хүрээнд гэрчийн мэдүүлгийг бичгээр гаргаж нотариатаар гэрчлүүлсэн бол, түүнчлэн дууны, дуу-дүрсний бичлэгийн тусламжтай гэрч, шүүгч, зохигч нэгэн зэрэг холбогдон авсан мэдүүлгийг хангалттай гэж нотлох баримтаар үнэлж болохоор заасан. Энэ тухайн гэрчийг заавал шүүх хуралд дуудан ирүүлж, мэдүүлэг, тайлбар авахгүй байх боломжтой бөгөөд хэргийг хурдан шуурхай, шүүх хуралдааныг хойшлуулалгүй шийдвэрлэх боломжийг нэмэгдүүлж байгаа юм.

Мөн тусгайлсан журмаар хянан шийдвэрлэх шүүхийн шийдвэрийг 7 хоногийн дотор шүүгчийн цахим гарын үсгээр баталгаажуулан зохигчид мэдэгдэх хуудас, нэхэмжлэл гардуулахад ашигласан төрийн мэдээллийн цахим систем дэх иргэн, хуулийн этгээдийн дугаар бүхий цахим хаяг болон албаны, хувийн цахим хаягаар хүргүүлэхээр заасан.

Энэхүү шүүхийн шийдвэрийг талууд гардаж авснаас хойш 7 хоногийн дотор давж заалдах гомдлыг тухайн шатны шүүхэд мөн гаргах, давж заалдах шатны шүүх 21 хоногийн дотор хэргийг шийдвэрлэх зохицуулалтыг тусгасан байна. Энэ нь ердийн журмаар давж заалдах гомдол гаргахаас 7 хоногийн хугацаагаар богино бөгөөд тухайн шатны шүүхэд гаргадгаар адил болно.

Түүнчлэн, шүүхээс гаргах бага үнийн дүнтэй хэргийн шийдвэр нь удиртгал, үндэслэх, тогтоох хэсэгтэй байх бөгөөд дэлгэрэнгүй бүтэц, боловсруулах аргачлалыг Монгол Улсын дээд шүүхээс батлахаар заасан. Өөрөөр хэлбэл, тухайн бага үнийн дүнтэй хэргийг шийдвэрлэхэд үндэслэсэн эрх зүйн хэм хэмжээг нарийвчлан тусгаж оруулах бөгөөд тухайн эрх зүйн хэмжээг үндэслэх болсон үндэслэлээ тухайн шүүхийн шийдвэрт дэлгэрэнгүй тайлбарлах юм. Ингэснээр хууль хэрэглээнд зөв жишиг практик тогтох ач холбогдолтой.

Харин тусгайлсан журмаар шийдвэрлэгдсэн бага үнийн дүнтэй хэргийг хяналтын журмаар шийдвэрлэхгүй байхаар хуулийн төсөлд тусгасан бөгөөд энэ нь тухайн хэрэг нь бага үнийн дүнтэй бөгөөд нарийн төвөгтэй ээдрээтэй биш байх, олон хариуцагч, нэхэмжлэгч оролцоогүй, сөрөг нэхэмжлэл гаргахгүй тул анхан болон давж заалдах шатны шүүхээс бүрэн шийдвэрлэх боломжтой гэж үзсэн байна.

Бага үнийн дүнтэй хэргийг хурдан шуурхай шийдвэрлэх

Ердийн журмаар иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай харьцуулахад хугацаа богино байхаар хуульчилсан. Ялгааг дараах хүснэгтээр харьцуулан харуулав.

№	Ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа	Бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа
1	§66.1.Шүүгч энэ хуулийн 65.1-д заасан үндэслэл байхгүй гэж үзвэл нэхэмжлэлийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор хэрэг үүсгэх тухай захирамж гаргана.	Нэхэмжлэл хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн хугацаа
2	§72.1.Хэрэг үүсгэсэн өдрөөс хойш хариуцагчид нэхэмжлэлийг нийслэлд 7 хоногийн, орон нутагт 14 хоногийн дотор тус тус гардуулна.	Хэрэг үүсгэсэн өдрөөс хойш хариуцагчид нэхэмжлэлийг нийслэлд 7 хоногийн, орон нутагт 14 хоногийн дотор тус тус гардуулна. Цахим шуудангийн хаягаар мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлснээс хойш 14 хоног өнгөрсөн бол мэдэгдэх хуудсыг хүлээн авсанд тооцно.
3	§72.2.Хариуцагч нэхэмжлэлийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 14	§75 ⁸ .1.Хариуцагч бага үнийн дүнтэй хэргийн нэхэмжлэлийг гардан авсан

	хоногийн дотор, эсхүл шүүгчээс тогтоосон хугацаанд нэхэмжлэлийн шаардлагыг зөвшөөрсөн, эсхүл татгалзсан үндэслэл, түүнийг нотлох баримтаа шүүхэд ирүүлэх үүрэгтэй.	өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор энэ хуулийн 75 ⁸ .2-т заасан хариу тайлбарын загварын дагуу шүүхэд хариу тайлбар болон нотлох баримтаа ирүүлэх үүрэгтэй.
4	§119.4.Шүүх хуралдаанд оролцсон тал энэ хуулийн 119.3-т заасан хугацаа өнгөрснөөс хойш 14 хоногийн дотор шүүхэд хүрэлцэн ирж шийдвэрийг өөрөө гардан авна.	§75 ¹⁹ .3.Бага үнийн дүнтэй хэргийн шүүхийн шийдвэрийг гарсан өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор энэ хуулийн 75 ⁶ дугаар зүйлд заасан хэлбэрээр хэргийн зохигч, төлөөлөгчид гардуулна.
5	§120.2.Зохигч, гуравдагч этгээд, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгч анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг гардан авснаас хойш 14 хоногийн дотор аймаг, нийслэлийн шүүхэд давж заалдах гомдол гаргаж болно.	Шийдвэрийг зохигч, төлөөлөгчид гардуулна. Шүүгчийн тоон гарын үсгээр баталгаажуулсан шүүхийн шийдвэрийг гарсан өдрөөс нь хойш 7 хоногийн дотор энэ хуулийн 75 ³ .2, 75 ³ .3-т заасны дагуу цахим хэлбэрээр зохигч, төлөөлөгчид хүргүүлснээр гардуулсанд тооцно.
6	§166.2.Давж заалдах гомдол гарсан хэргийг шүүх хүлээн авсан өдрөөс хойш 30 хоногт багтаан хянан шийдвэрлэнэ.	§75 ⁹ .2.Шүүхийн давж заалдах журмаар гомдол гаргасан бага үнийн дүнтэй хэргийг давж заалдах шатны шүүх хүлээн авсан өдрөөс хойш 21 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.

Бага үнийн дүнтэй хэргийг хурдан шуурхай шийдвэрлэх үүднээс ердийн журмаар иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны талаар хуульд заасан хугацааг богиносгож зохицуулсан.

Ийнхүү бага үнийн дүнтэй хэргийг хурдан шуурхай шийдвэрлэхийн тулд тодорхой хугацаа тогтоосноос гадна, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны үе шатуудыг тодорхой тусгасан.

Тухайлбал, хэргийн оролцогчийн цахим шуудангийн хаягаар мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлснээс хойш 14 хоног өнгөрсөн бол мэдэгдэх хуудсыг хүлээн авсанд тооцохоор заасан. Улмаар хариуцагч бага үнийн дүнтэй хэргийн нэхэмжлэлийг хүлээн авсан боловч хүндэтгэх үзэх шалтгаангүйгээр хариу тайлбар ирүүлэх үүргээ биелүүлээгүй нэхэмжлэлийн шаардлагыг хүлээн зөвшөөрсөнд тооцохоор тусгасан. Мөн шүүх хуралдаан товлогдох хүртэл хэргийн оролцогч шүүх хуралдаанд оролцох бэлтгэлээ хангах талаар хуульчилсан бөгөөд ялангуяа өмгөөлөгч болон бусад этгээдээр бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд төлөөлүүлэх, хэргийн материалтай танилцах зэрэг бэлтгэл ажиллагааг тус үе шатанд хангасан байхаар заасан.

Бага үнийн дүнтэй хэргийг зардал багатай шийдвэрлэх

Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хурдан шуурхай байх, хялбар байх, үр дүнтэй байх нь зардал багатай байхтай шууд хамааралтай болно. Мөн бага үнийн дүнтэй хэргийн

оролцогчийн шинжээчийн дүгнэлт гаргуулах болон гэрчийн мэдүүлэг авхуулах хүсэлтийг өөр нотлох баримтад үндэслэх боломжгүй бол хангаж шийдвэрлэхээр боломжтой. Энэ нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа удаашрах, зардал нэмэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Түүнчлэн бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хүндэтгэн үзэх шалтгаантайгаас бусад тохиолдолд шүүх хуралдааныг хойшлуулахгүй нэг удаагийн шүүх хуралдаанаар шийдвэрлэх зарчим тулгуурлан шийдвэрлэхээр төсөлд тусгасан. Шүүх хуралдаан удаа дараа хойшлох нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг удаашруулж, зардлыг нэмэгдүүлдэг. Тиймээс шүүх хуралдааны бэлтгэл ажиллагааг тодорхой үр дагавартай хуульчлах нь шүүх хуралдаан хойшлох эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхээр тусгалаа.

ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН ЯАМ